

Dagboek Albanië

Aflevering 30

8 - 15 mei 2019

Woensdag 8 mei

Mijn laatste reis voor het goede doel. Nu samen met Marie-Louise. Zij ziet het land straks terug na haar eerste bezoek, zeventien jaar geleden. De avondvlucht van Schiphol naar Tirana is comfortabel, ondanks de vertraging. Eda staat ons op te wachten met de chauffeur van Worldvision. Dat is de club waar zij nog altijd voor werkt en waarvoor Marie-Louise de komende week kennis gaat overbrengen op haar logopedisch vakgebied. De nieuwe weg tussen Tirana en Elbasan is sinds een paar weken helemaal klaar. Zo zijn we toch nog rond half twaalf in Hotel Kriva, waar we 'verplicht' verblijven vanwege een deal met het management van Worldvision. De ligging is mooi en rustig, buiten de lawaaiige stad maar de kwaliteit van de kamers is een stuk minder dan ik gewend was in Monarch. De spijkerharde matras op het bed valt tegen. We zullen er aan moeten wennen.

Donderdag 9 mei

Deze eerste nacht slapen we niet goed maar de plicht roept. Het ontbijt is naar goed Albanees gebruik meer dan uitgebreid. Het is dan wel tien jaar geleden dat ik hier voor het laatst was maar ze lijken me allemaal nog te kennen. Vegetarisch, bussen uit Utrecht, groeten aan Richard alles komt even langs in een praatje met de oudste broer van wie het inmiddels niet meer duidelijk is welke rol hij speelt. De jongste broer schijnt nu het 'resort' te runnen en we moeten zeggen: het ziet er best leuk uit.

De charmante jongedame achter de receptie spreekt goed Engels. Ze gaat er voor zorgen dat we de komende dagen TV kunnen kijken en dat we onze kleren kunnen ophangen in de daarvoor bestemde kast.

De tijdsplanning voor Marie-Louise is al een paar keer verzet. Nu ook weer. Ze zal er wel snel aan wennen dat het hier zo gaat. Onderweg naar Librazhd, waar haar klus zich afspeelt, zet de dienstauto mij af bij Hotel Monarch. Daar zit ik midden in het centrum en zijn de omstandigheden om te werken comfortabel. De obers en de bureaumedewerkers kennen me nog en begroeten me als een oude bekende. Er is nog wel een kamer vrij voor ons, laten ze weten, maar helaas.....

Na een appje van mijn kant is Juli snel ter plaatse. Je ziet aan haar dat ze moe is. Vijf weken geleden is ze moeder geworden van een zoon. Dat is op zich allemaal goed verlopen het is alleen een huilbaby die haar vrijwel elke nacht wakker houdt.

Het is geen verrassing als ze vertelt dat de allerlaatste uitgaven voor het project Skampa Kids nog steeds niet zijn gedaan. Alles is wel in overleg met de kinderen en de scholen, maar toch... ECE was veel geld kwijt door het kunstje van Dritan Pajenga, hun vorige directeur. Als het project is afgelopen, wordt ECE een slapende stichting. Daarvoor hebben ze de inventaris verkocht. De opbrengst is ruim voldoende om alle uitgaven alsnog te doen. Maar voor de financiële afwikkeling van de overdracht aan een school en een kindcentrum zijn heel veel documenten en handtekeningen nodig. Het was de bedoeling dat hun bestuurslid en onze grote vriend Adem Paralloi daarvoor zou zorgen maar hij is helaas onlangs overleden op 81-jarige leeftijd. En naar goed Albanees gebruik blijft alles dan liggen totdat de Nederlanders komen vertellen dat he nu echt allemaal geregeld moet worden. Nou, dat zou dus tijdens mijn verblijf het geval zijn. We zullen zien.

Ik neem al vast de tijd om het eindrapport op te zetten. Dan hoeven Juli en Eda straks alleen nog maar enkele teksten toe te voegen en in juni alle financiële documenten van de afgelopen 2 seizoenen te scannen en op te sturen.

Uit Librazhd krijg ik inmiddels bericht dat de workshops van Marie-Louise goed verlopen. 'Marie-Louise is great' appt Eda.

In de loop van de middag wandel ik een stukje door de stad. Veel lijkt er niet verbeterd te zijn ten opzichte van mijn vorige bezoek. De enorme moskee bestaat nog altijd uit alleen maar betonnen ruwbouw. Het aantal koffiehuizen, terrassen en restaurants is wel groter dan voorheen. Voor iedere locatie die verdwijnt lijken er meer terug te komen. Zelfs bovenop een van de klassieke torens van de ommuurde binnenstad is een detonerend terras gemaakt.

Dwars door die oude binnenstad loopt de historische Via Egnatia. Daar is de bestrating opgeknapt en nu kunnen de auto's er harder rijden dan voorheen. Als voetganger moet je maar een weg vinden op de smalle voetpaden. De stapels keien, zand en afval in de kleine wegen in deze Castle zijn nog even hoog als anders. Ik zoek nog naar het historische huis van Lev Nosi, maar vandaag vind ik het niet.

Eind van de middag komt Marie-Louise met de club van Worldvision moe maar voldaan terug uit Librazhd. We maken een wandelingetje rond het Kriva Resort. Doordat het ver buiten de stad ligt, is de lucht er schoner dan in het centrum. In het restaurant, waar meer personeel loopt dan er gasten zijn, eten we een heerlijke pizza. Terug op de hotelkamer is het koud. Ik weet dat je hier de airco's ook als verwarming kunt gebruiken maar vanavond krijg ik het (nog) niet voor elkaar. De klerenhangars in de kast zijn inmiddels gemaakt. De TV kregen ze nog niet aan de praat maar 'er wordt aan gewerkt'. Na een heerlijk warme douche kruipen we vroeg in bed. Ondanks de keiharde matras vallen we nu wel snel in slaap.

Vrijdag 10 mei

Lang geslapen en op tijd weer op. Het is nog altijd koud in de kamer. Na het ontbijt vraag ik de receptioniste naar een behandelplan voor de verwarming. Zij weet het een en ander in te stellen en daarna komt de manager ook nog een keer langs. En ja hoor, het wordt warm. En de TV, daar wordt aan gewerkt .....

Rond 9 uur rijdt de auto van Worldvision voor. Marie-Louise vertrekt naar Librazhd en ik blijf in onze hotelkamer achter om te schrijven en lezen.

Het eindrapport voor Skampa Kids schrijf ik in concept. Het is bijna af als ik vroeg in de middag een berichtje krijg dat de auto uit Librazhd vertrekt. Ik pak snel m'n spullen in en loop in een goed half uur naar Hotel Monarch. Daar komen we kort na elkaar aan. Eda vertelt hoe het komt dat de oude inventaris van ECE nog steeds niet is verkocht, ook al is er een koper voor. De board had, met uitzondering van Adem, het idee dat een veel hogere opbrengst mogelijk was met een doel waar je alleen maar naar kunt raden. Uiteindelijk bleek dat niet het geval en gelukkig is de eerste koper, een jaar na dato, nog altijd geïnteresseerd. Deze week gaat er getekend worden, in mijn bijzijn, maar ik ben benieuwd naar of, wanneer en hoe.

Marie-Louise was ook over haar tweede dag in Librazhd tevreden, net als de cursisten. Haar uitgebreide voorbereiding heeft resultaat gehad. Nu een vrij weekend voordat ze maandag en dinsdag op huisbezoek gaat.

's Avonds eten we weer een heerlijke pizza bij Kriva. We vallen op tijd in slaap in het vooruitzicht op een dag met mooi weer.

Zaterdag 11 mei

De beloofde zon is er vroeg bij. De auto is laat dus we beginnen met een koffie op het terras. Met Eda en Chris (haar man) gaan we een dagje naar het strand in Vlora. Op de vraag of we goed geslapen hebben, komt het harde bed onvermijdelijk ter sprake. Kennelijk is dat gesprek opgevangen door één van de hotelmedewerkers, zo zal vanavond blijken.

Het is een aardig stukje rijden naar Vlora maar wat een verschil met 20 jaar geleden. Nu zijn het overal snelle doorgaande wegen van behoorlijke, soms goede kwaliteit. De reis duurt nog geen 2 uur, terwijl het in mijn herinnering ruim 4 uur was over een deel met zand- en keienpaden met diepe kuilen. Alleen door Fier is het nog aansluiten in de file tot daar ook de rondweg klaar is. Vlore ziet er nu uit als een moderne badplaats met enorm veel appartementsgebouwen en smalle (veelal kunstmatige zandstrandjes). Ten zuiden van de stad kom je in een meer traditionele omgeving. Daar hebben we een heerlijke lunch op een mooi complex onder de palmen en denbomen. Daarna maken we nog een 'rondje' door het schitterende natuurpark Llogara. Op een bergtop stoppen we bij een restaurant met een prachtig uitzicht over zee. Daarna weer naar beneden, niet voor de terugweg, zoals we dachten maar om aan de kust de nieuwbouw te bewonderen van luxe vakantiewoningen voor rijke Europeanen, vooral Duitsers en Oostenrijkers. De resorts liggen daar nu nog van alles en iedereen verlaten. De komende jaren verandert dat ongetwijfeld snel. We lopen over het strand tot aan de zee. Daarna blijken we de hele weg over de bergtop terug te moeten maken naar Vlore voordat we terug kunnen rijden naar Elbasan. Een paar kilometer meer of minder kijken ze hier nog altijd niet van op. Maar het was heerlijk weer in een schitterende omgeving. Als je uit het raam keek, zag je alleen maar mooie natuur.

Pas tegen achten zijn we terug in het hotel. Gelukkig is er nog van alles te eten. Al snel komt de manager naar ons toe met het bericht dat we naar een andere kamer moeten (kennelijk het gevolg van het gesprekje van vanmorgen). En dat is niet zo maar een kamer maar een gigantische suite met inderdaad een heerlijk bed en een televisie die het doet. Dan maar geen probleem er van maken dat de airco/verwarming hier alleen koude lucht uitblaast. Hopelijk wordt het op de komende regenachtige dagen niet al te koud.

Zondag 12 mei

We staan op bij een bleek zonnetje. De dag begint zelfs warm. Dat merken we als we richting de stad lopen. We gaan eerst naar de begraafplaats waar Adem Paralloi onlangs begraven is. Wat ik niet wist, is dat deze zo ontzettend groot en uitgestrekt is. Het is druk met mensen die op zondag de graven van geliefden onderhouden. Alles ziet er prachtig uit.

Helemaal achteraan denken we de nieuwste graven te zien maar ook daar vinden we niet wat we zoeken. Onderweg worden we aangesproken door een man die daar kennelijk werkt. We noemen de naam van Adem maar hij weet ons niet verder te helpen. Even later hebben we zo'n mooie ervaring die je in dit land vaker hebt. Een andere man komt naar ons toe en we noemen weer de naam van Adem. Hij wenkt ons hem te volgen en via allerlei smalle doorgangen komen we uiteindelijk bij het familiegraf waar Adem nog bijgezet zal worden.

Er is nu nog sprake van een tijdelijk graf. Het emotioneert me dit daar te zien. Afscheid nemen van Elbasan zonder hem wiens hartelijkheid en vriendschap ik twintig jaar heb meegemaakt, dat had ik me anders voorgesteld. En dan te weten dat hij nog maar 10 dagen geleden overleden is.

In gedachten en in stilte neem ik afscheid van hem

Dan lopen we naar het nieuwe park, aangelegd op de oude, gigantische vuilnisbelt. De boompjes zijn iets groter dan bij mijn vorige bezoek maar het ziet er nog niet naar uit dat het een plek is waar de inwoners van de stad graag en vaak komen.

Even zitten op een stenen bankje en dan lopen we naar de stad. De weg die we lopen ken ik als armoedig, leeg en verlaten. Nu is het er bomvol. Eén van de vele Roma-markten in de stad is kennelijk naar hier verplaatst. Het is tijd voor koffie en die drinken we op het mooiste terras van de stad, bij hotel Real Scampis. Helaas valt, vroeger dan gedacht, de eerst regenbui. In korte tijd zijn alle terrassen vrijwel leeg behalve de overdekte. Ik kom er achter dat we ergens tussen het park en hier mijn trui verloren zijn. Jammer maar helaas. Uiteindelijk valt de bui mee en kunnen we door the Castle wandelen. We vinden toch het oude huis van Lev Nosi, waar vroeger het Culture Centre was gevestigd. Het bestaat dus nog wel maar is nog nauwelijks zichtbaar. De gemeente heeft er kennelijk een social centre in gevestigd.

We brengen ook een bezoekje aan de Orthodoxe kerk, die Marie-Louise zich nog herinnert van haar bezoek in 2002.

Na een late lunch en een kop koffie loen we nog een rondje door de druilerige stad. In één van de vele kioskes koop ik een nieuwe parapluie. De mijne heeft het compleet begeven.

Terug op het Kriva-resort hebben we toch heel wat kilometers gelopen. Reden om na het diner snel een warm bad te nemen en ons bed in te duiken.

Maandag 13 mei

We beginnen aan een regenachtige dag. Marie-Louise gaat op huisbezoek. Ze is voorbereid op wat ze gaat aantreffen. Het zal haar zwaar vallen.

Ik laat me met mijn zware tas onderweg afzetten in hotel Monarch. Daar kan ik de hele dag achter de computer zitten met een goede internetverbinding. En Juli liet vorige week weten dat ze 's morgens makkelijker weg kan bij de kleine dan 's middags, dus dat lijkt goed uit te komen. Maar ja, het is Albanië dus iedere dag kent weer een nieuwe verrassing. Als ik Juli een berichtje stuur, reageert ze meteen dat ze 's morgens niet kan maar pas in de loop van de middag. Ik heb genoeg te lezen en te schrijven, dus dat is geen probleem. Maar of we morgen klaar zijn met de opzet van het eindrapport? Dat is de vraag.

In de loop van de middag verschijnt Juli en dan heb ik de opzet en het format voor de uitgavenspecificatie klaar. De controle op deelnemende kinderen is gauw gedaan. Alles klopt, gelukkig. Dan beginnen we met de specificatie van de uitgaven over de periode juli 2017 tot en met juni 2019. Het gaat vrij snel en al gauw hebben we het overzicht tot vandaag in kaart gebracht. Maar dat is niet alles. Er moeten Dan moeten ze eerst de verkoop van de inventaris maar eens afronden. Daar lijkt weer niet veel beweging in te zitten. Maar toch is het nodig om vóór 1 juli alle uitgaven gedaan te hebben. Het is even schrikken als ik zie hoe veel ECE sinds een jaar of twee aan belastingen, commissies en bankkosten moet betalen. Extra jammer dat ze de financiën niet eerder afgerond hebben. Dat had vele honderden euro's 'nutteloos geld' gescheeld.

De regen valt inmiddels met bakken uit de hemel. Marie-Louise komt later dan gepland terug uit Librazhd en is inderdaad zwaar onder de indruk van de extreme armoede die ze aantroef. Wat mij vooral bijblijft is dat een hoog gemotiveerde en hard werkende medewerker van Worldvision al anderhalf jaar een kind begeleidt op basis van

een foutieve diagnose van een arts. En dan te weten dat bijna de helft van de Albanese logopedisten werkzaam is in dit project.

Omdat de straten inmiddels op rivieren lijken, gaan we met de bus terug naar Kriva. ‘Alle bussen stoppen voor de deur’ hadden ze ons verteld. Ik gok er op om toch maar een halte eerder uit te stappen. Maar goed ook want de bus gaat toch rechtdoor waar wij linksaf moeten slaan.

Dinsdag 14 mei

Wakker bij een bleek zonnetje. De paden zijn weer begaanbaar en de rivieren zijn weg. We rijden nu met z'n allen naar Librazhd.

We passeren Hotel Univers, waar we oorspronkelijk zouden verblijven. Helaas was de eigenaar betrokken bij een schietpartij. Hij maakt deel uit van een van de regionale bendes. Voor Worldvision reden om nu het contract op te zeggen. De man zou veroordeeld worden voor een lange gevangenisstraf maar tot ieders ‘verbazing’ was hij na een paar dagen weer vrij. Met geld kun je hier alles bereiken.

Marie-Louise gaat weer op huisbezoek en ik ga met Eda mee naar haar kantoor om de definitieve afwikkeling van het project te bespreken. Dankzij de voorbereidingen met Juli hebben we snel een compleet overzicht. De verkoop van inventaris staat te gebeuren en de opbrengst is voldoende om de laatste uitgaven voor het project volgens budget te doen. Eda doet me nu uitgebreid verslag van de besloemingen in de board en de redenen waarom het zo lang duurde. Ze had een koper gevonden die 300.000 Albanese Lek wilde betalen en dat is ruim genoeg om de laatste projectkosten te dekken. De koper was een goede kennis van haar en daarom liet ze de afhandeling over aan de leden van de board. En die wilden heronderhandelen en meer geld verdienen bij een eventueel andere koper. Hoe dat moest, dat wisten ze niet en daar waren ze het ook niet over eens. Na maanden gedoe liep het uiteindelijk op niets uit. Gelukkig was de eerste koper nog altijd beschikbaar voor de toen afgesproken prijs. Teken, betalen en verhuizen. Zo eenvoudig is het. Hier wordt dat ongetwijfeld een gecompliceerde en tijdrovende klus. Ik heb een strakke deadline gesteld voor de laatste uitgaven en de afstorting van het resterende banksaldo naar onze Stichting Skampa. Ze moeten nu echt haast maken want over een paar maanden kunnen ze alle verplichte belastingen en commissies ook niet meer betalen. Pas als hun bankrekening is opgeheven worden ze een inactieve stichting en dan houdt de betalingsplicht op. Overigens betaalt ECE, waar iedere uurtje te geven euren er één te veel is, evenveel ‘NGO-belasting’ als de miljoenenorganisatie Worldvision.

Het is onvermijdelijk om onder vier ogen nog eens terug te kijken naar wat er allemaal is gebeurd door de acties van Dritan Pajenga. Pas nu hoor ik dingen die Eda me eerder niet wilde vertellen. Fraai is het niet maar gedane zaken nemen geen keer.

Op verzoek van Richard toon ik Eda wat oude foto's van Elbasan in de hoop dat zij er wat van te weten kan komen. Via haar vader moet dat lukken. Want als hij het niet weet, zullen er weinigen zijn die het wel weten. Vanavond treffen we Astrit Lopari. Die weet ook nogal wat over de geschiedenis van de stad. We vinden in ieder geval de restanten van de oude gevangenis, achter het tweede huis van Lev Nosi.

Marie-Louise had vandaag huisbezoeken bij twee andere kinderen. De leef- en woonomstandigheden waren acceptabel en de behandelingen leken effectief te zijn. We hebben een late lunch in het enige hotel van Librazhd. We moeten wel meer dan de helft laten staan want vanavond worden we in het Griekse restaurant van Shpatim Lopari verwacht.

Op weg naar het diner gaan we eerst even op bezoek bij Elsa Paralloi, de weduwe van Adem. We treffen haar met hun zoon Adelst, die zich onlangs heeft verloofd. De entree van de flat is nog net zo slacht als toen ik er jaren geleden voor het laatst kwam maar binnen ziet het er prima uit. De deur staat open. Dat is hier gebruikelijk in een periode van rouw. Elsa heeft, net als wij, mooie herinneringen aan onze eerdere bezoeken. Ze kan zich nog veel meer details herinneren dan ik. Ze vertelt dat Adem overleed aan een acute hartaanval. Na de aanval kwam hij niet meer bij kennis en drie uur later overleed hij. Het was een troost voor iedereen dat hij niet geleden heeft.

Het diner in restaurant Atika is zoals gebruikelijk uitgebreid met de prima vegetarische gerechten die ik ken van al de jaren dat ik er kom. Astrit ziet er gezond en blozend uit, maar wel in die mate dat hij zijn diabetes nog steeds niet onder controle heeft. Zijn monologen over de geschiedenis van de cultuur en de stad zijn zoals we ze kennen. Hij toont nog eens zijn enorme dankbaarheid voor alles wat we in de beginjaren van deze eeuw voor zijn school gedaan hebben. Gelukkig heeft het enig voortdurend effect gehad. Het gaat nog altijd best wel goed met de school ook al is het gebouw (weer) in slechte staat.

Over de foto's van Richard weet hij ook wel een en ander te vertellen. Daarover zal ik Richard te zijner tijd bijpraten.

Hysen Domi, de vader van Eda aan wie we zulke goede herinneringen hebben in de tijd dat hij burgemeester was, speelt voor chauffeur en zet ons in de nog altijd stromende regen af voor ons hotel.

Woensdag 15 mei

In een bleek zonnetje staan we op het punt te vertrekken naar Tirana. Al snel staan we weer voor één van de vele verrassingen die je hier tegen kunt komen. De rekening blijkt niet te kloppen. Er had voor Worldvision een rekening alleen voor het verblijf van Marie-Louise gemaakt moeten worden en mijn kosten zou ik apart betalen. Dat was dus niet zo. Het leidde tot uitgebreide discussies waar steeds meer medewerkers managers en eigenaren zich gingen bemoeien. Op zeker moment komt de oudste van de Kriva-broers binnenlopen. Kennelijk heeft hij nog veel gezag. Hij stopt de discussie, vraagt waar het over gaat en verordonneert dat ze mij contant 30 euro moeten laten betalen voor een hele week en dat daarmee de discussie gesloten is. De afwikkeling met Worldvision zal dan wel later volgen.

Tijd kost hier niks, dus onderweg naar Tirana hebben we ook nog een koffiestop langs de autoweg. Dan moet Eda naar een afspraak bij een jurist en worden wij gedropte bij een interessant museum "Bunk'Art 2". De entree en de uitgang worden gevormd door een historisch bunkertje. Het museum zelf is gevestigd in het onderaardse, atoomvrije gangenstelsel dat Enver Hoxha ooit liet aanleggen voor de crisis die nooit kwam. Nu is er de geschiedenis van de Sigurimi te zien, de gevreesde geheime dienst. Zonder schroom wordt er verteld over de misdaden tegen de menselijkheid die deze club gedurende vele jaren heeft begaan. Indrukwekkend.

We lopen naar Bloku, de wijk die Marie-Louise zeker een keer gezien moet hebben en eten daar bij het voor mij bekende restaurant Era. Daarna een kop koffie bij 'Taiwan' en vervolgens in de auto naar Kruja. Een bezienswaardig stadje boven Tirana. Helaas begint het onderweg te regenen. Zodoende lopen we door de straat met souvenirshops naar het Skanderbeg-museum, gebouwd in het kasteel dat er zijn tijd gebouwd werd. Via een keten van zulke hoog gelegen kastelen hield men elkaar op de hoogte van eventuele invasies, vooral van de Turken. Het uitzicht is ook de moeite waard. Je kunt de zon in het Westen boven de zee zien, maar de motregen die nog altijd valt, verpest dat wel een beetje.

We hebben deze dag dingen gezien die voor mij helemaal nieuw waren en dat was de moeite waard. We zijn ruim op tijd op het vliegveld om daar de late vlucht naar Amsterdam te pakken. Ver na middernacht landen we. De taxi staat klaar om ons naar de parkeerplaats bij onze dochter te brengen waar we de auto een week gratis konden laten staan. Om drie uur zijn we thuis, vermoeid en wel. Dat was het dan!

Dit was mijn laatste bezoek aan dit bijzondere land. Veel mooie projecten hebben we uitgevoerd waarbij het laatste wel bijzonder was. Begonnen met “homeworkclasses” in 2005 werd het “Skampa Kids” in 2013. Honderden kinderen hebben we kunnen helpen tijdens hun schooltijd waarmee ze kansen op een betere toekomst kregen. Het idee was destijds dat er zo veel jaren na de start wel voorzieningen in het land zelf zouden zijn. Nee dus. Nadat de Nederlandse ontwikkelingshulp voor Albanië stopte heb ik nog pogingen gedaan bij Unicef, Worldvision en het Albanese ET-agentschap. Alle zonder succes. Zelf jaarlijks vijftien- toe twintigduizend euro inzamelen voor een project in een land dat in Nederland geen beste naam heeft, dat zie ik niet zitten. En daarom moest ik er, met pijn in het hart, nu een punt achter zetten. De blijde kinderen zal ik nooit vergeten.